

Hrdinství z Východu jim nepomohlo

JIŘÍ KLŮC

V listopadu 2018 uplynulo 75 let od osvobození hlavního města Ukrajiny, Kyjeva. Do bojů v roce 1943 se významně zapojila 1. čs. samostatná brigáda v SSSR, jejíž tři příslušníci – Josef Buršík, Antonín Sochor a Richard Tesařík – za své hrdinství obdrželi titul Hrdina Sovětského svazu. Je paradoxní, že přesně o deset let později byl první z nich po útěku z komunistického vězení v zahraničí, druhý po smrti a třetí trpěl ve vyšetřovací vazbě.

To, že komunistický režim v padesátých letech hromadně perzekvoval příslušníky československého zahraničního odboje na Západě, je všeobecně známou skutečností. Stovky letců RAF a příslušníků československé samostatné obrněné brigády končily v komunistických lágrech, mnozí další urychleně emigrovali do různých zemí světa.

Pro leckoho méně pochopitelná se však může zdát historie komunistických perzekucí důstojnického sboru čs. armády původem ze zahraničního vojska v Sovětském svazu. Pronásledování vojáků, kteří přišli ze „správné strany“ a bojovali po boku „hrdinné“ Rudé armády, není příliš logické. Komunistický režim k nim přistupoval se stejnou, ne-li větší brutalitou a nenávisť. Důvod jejich útlačku byl nicméně prostý. Poznali poměry v Sovětském svazu. Věděli, jak funguje komunismus, měli zprávy o sovětských nápravně pracovních táborech – Gulagu.

Do hledáčku komunistů se brzy po druhé světové válce dostaly i tři významné osobnosti československého zahraničního odboje a zároveň držitelé nejvyššího sovětského vyznamenání, Zlaté hvězdy Hrdiny Sovětského

Antonín Sochor, Josef Buršík a Richard Tesařík pózuji před československým tankem „Lidice“
Foto: VÚA - VHA

svazu (HSS) – Josef Buršík, Antonín Sochor a Richard Tesařík.

Dostupná literatura se jejich poválečné perzekuci příliš nevěnuje. V nedávné době sice byly vydány životopisy Antonína Sochora¹ i Ri-

charda Tesaříka² a memoáry Josefa Buršíka³ vyšly krátce po sametové revoluci. Ale teprve autorem⁴ tohoto textu byly v letech 2014 a 2015 vůbec poprvé publikovány údaje dostupné v Archivu bezpečnostních složek,

1 RICHTER, Karel: *Statečný život a tajemná smrt podplukovníka Sochora*. MarieTum, Praha 2015.

2 BEJČEK, Eduard – HANZLÍK, František: *Voják se srdcem bohéma*. Lípa, Vizovice 2002.

3 BURŠÍK, Josef: *Nelituj oběti*. Naše vojsko, Praha 1992.

4 Studentské práce autora ve Středoškolské odborné činnosti a soutěži Eustory. Viz např. KLŮC, Jiří: *Hudba je také zbraň* (rukopis). Praha 2014.

kteří tvůrci životopisů z různých důvodů nestudovali.

Josef Buršík – vězení a emigrace⁵

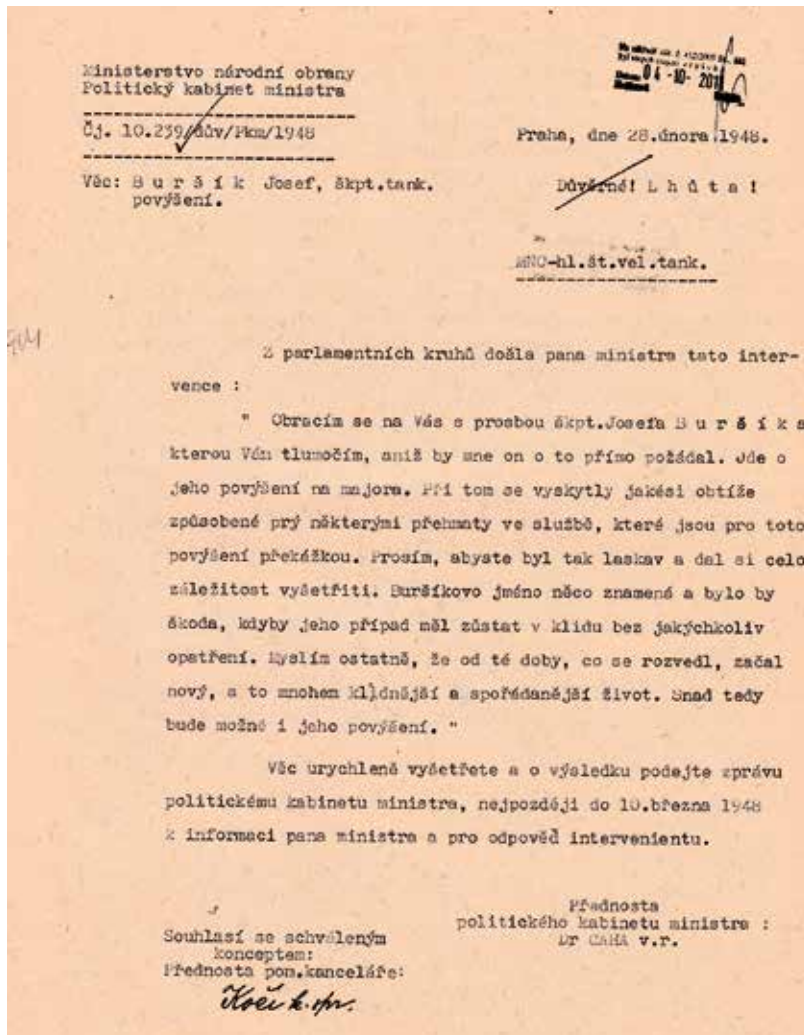
Necelé tři roky po skončení druhé světové války se jako první z trojice ocitl v hledáčku komunistického režimu bojovník proti totalitním režimům Josef Buršík. Jeho osud v porovnání s dalšími československými hrdiny Sovětského svazu měl

nejsmutnější vyústění – byl vězněn v proslulém Domečku a následně utekl do zahraničí. Sám Buršík komunistický režim považoval za velmi nebezpečný: *V duchu jsem přísahal, že dokud budu živý, budu bojovat proti diktátu komunistů, at mě život zanechá kamkoliv.*⁶

Josef Buršík se narodil 9. listopadu 1911 v Postřekově na Domažlicku. Vychodil obecnou školu a dvě třídy nižší průmyslové školy v Plzni, poté až do

Josef Buršík na poválečném snímku
Foto: VÚA - VHA

O možném povýšení špkt. Buršíka na majora se v únoru 1948 diskutovalo také v nejvyšších armádních kruzích
Foto: VÚA - VHA

nástupu vojenské prezenční služby pracoval jako stavební asistent. V listopadu 1933 nastoupil základní vojenskou službu u pěšího pluku 18 v Plzni, po jejímž skončení si opět našel zaměstnání ve stavebnictví. Podílel se na výstavbě čs. opevnění ve východních Čechách.

V době mobilizace v září 1938 byl nasazen jako velitel čtyř pěšího pluku 18 na pohraničním úseku mezi Chebem a Sokolovem (Falknovem nad Ohří). Jeho rodná obec na Chodsku byla přiřčena k Říši, což na mladém vlastenci zanechalo negativní stopy. Na konci července 1939 se proto rozhodl odejít z okupované země do zahraničí a o měsíc později byl prezentován u čs. legionu v Polsku. S tzv. Východní skupinou následně prošel internací v Orankách a Suzdalu a v únoru 1942 se dostal do Buzuluk. Tam byl po odvodu v hodnosti desátníka zařazen k zákopnické četě. Později absolvoval i školu na důstojníky pěchoty v záloze a instruktorský kurz pro velitele čet. Boje o Sokolovo prodělal coby rotmistr ve funkci velitele 3. čety 1. roty

5 Krátké přehledy vojenské kariéry J. Buršíka, A. Sochora a R. Tesaříka byly sestaveny dle VÚA - VHA, f. Vojenské osobní spisy.

6 BURŠÍK, Josef: *Nelutuj oběti*, s. 111.

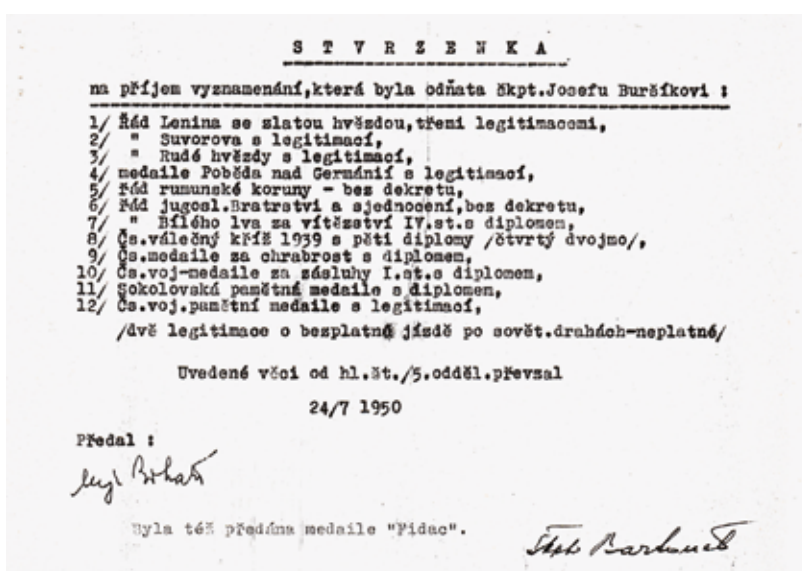
1. čs. samostatného polního praporu. K 16. květnu 1943 byl povýšen na podporučíka a odeslán do tankového učiliště v Tambově.

Koncem července 1943 byl při vzniku tankových jednotek u 1. čs. samostatné brigády ustanoven velitelem roty středních tanků T-34. Se svým velitelským tankem „ŽIŽKA“ se následně vyznamenal v bojích o Kyjev v listopadu 1943, za což byl vyznamenán Zlatou hvězdou Hrdiny Sovětského svazu a Řádem Lenina.

V průběhu následujících dvou let prošel Josef Buršík různými důstojnickými funkcemi od velitele brigádního tankového kurzu, velitele výcvikového praporu až po velitele oddílu samohybných děl. Osvobození Československa jej zastihlo v hodnosti kapitána jako velitele 2. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR. Na podzim 1945 byl vyslán na Vojenskou akademii tankových a mechanizovaných vojsk v Moskvě, po několika týdnech se však kvůli onemocnění tuberkulózou vrátil zpět do Československa. Podal si žádost o odchod z činné služby, byla však zamítnuta a Buršík se stal důstojníkem z povolání. S podlomeným zdravím se po návratu ze Sovětského svazu léčil na Slovensku ve Vysokých Tatrách a později v plicním sanatoriu v Jablunkově. Následně byl přidělen k velitelství tankového sboru, kde sloužil nepřetržitě až do dubna 1948.

Dva měsíce předtím se moci ujali komunisté, což Buršík jako velký zastánce masarykovských ideálů nestal velmi nelibě. Podobné povahy byl také Otakar Jaroš, a tak můžeme jen domýšlet, co by asi po únoru 1948 potkalo jeho (kpt. Jaroš padl v březnu 1943 u Sokolova).

Události v dalších měsících nabraly rychlý spád. Buršíka, čerstvě

Po zatčení byla Josefu Buršíkovi odňata většina vyznamenání, včetně Zlaté hvězdy Hrdiny SSSR či Řádu Bílého lva Foto: archiv autora

přiděleného k 12. tankové brigádě ve Šternberku, začalo sledovat 5. oddělení hlavního štábu (bývalé obranné zpravodajství) a pro údajné držení většího finančního obnosu byl podezírán, že pracuje pro cizí zpravodajskou službu. Jeho zdravotní stav se nadále zhoršoval, a proto se opět odjel léčit do sanatoria v Jablunkově a také na vlastní žádost chtěl v armádě skončit. Plánoval, že se poté s manželkou a dcerou přestěhuje z Ostravy na rodné Domažlicko.

Dne 11. listopadu 1949 se však veškeré jeho plány zbouraly. Ten den byl totiž zatčen a převezen do Prahy. Na zatčení později ve svých memoárech vzpomínal: *Najednou byl okolo mě půlkruhový kordon z důstojnických šarží. Mířila na mě ústí několika samopalů. Neudržel jsem se a zařval: „Vy jste horší pakáň než gestapáci!“ V tom okamžiku se na mě vrhli z obou stran a přes můj*

zbytečný odpor mě vlekli do štábní věznice. Strčili mě do malé tmavé komůrky s miniaturním zamřížovaným okénkem a dveřmi pobitými železem.⁷

Škt. Buršík byl vyslýchán ve věznici obranného zpravodajství, v nechvalně proslulém Domečku na Hradčanech. Na jaře 1950 se konal soud, při kterém byl odsouzen pro zločin velezrady ke ztrátě hodnosti, vyznamenání, pokutě 10 tisíc Kčs a k desetiletému vězení. Velezrady se dle obžaloby dopustil tím, že se v době svého pobytu v sanatoriu v Jablunkově spojil s Aloisem Milkem a prostřednictvím tohoto s vedoucím protistátní ilegální organizace Janem Buchalou⁸, po dohodě s těmito uvolil se převzít vojenské velení této organizace na Ostravsku, která měla za úkol pracovat proti nynějšímu režimu ČSR a ve vhodné době provést násilný ozbrojený puč, při němž na dvou

7 Tamtéž, s. 101.

8 Jan Buchal (1913–1950) je jednou ze zapomenutých osob popravených v procesu s Miladou Horákovou. Narodil se v Litavě u Tišnova, vyučil se automechanikem a v roce 1938 nastoupil k četnictvu, kde sloužil po celou dobu druhé světové války. V roce 1947 byl nucen ze zdravotních důvodů odejít do výslužby. Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 se zapojil do třetího odboje. Již v roce 1949 však byl zatčen, v politickém vykonstruovaném procesu 8. června 1950 odsouzen k trestu smrti a ještě koncem téhož měsíce ve věznici v Praze na Pankráci popraven.

schůzkách s Buchalou dal tomuto rady, jak si má ve své protistátní činnosti počínati, tedy spolčil se s jinými k pokusu o zničení, resp. rozvrácení lidové demokratického zřízení republiky a její společenské i hospodářské soustavy, zaručených ústavou.⁹

Josef Buršík se proti rozsudku odvolal. Výsledkem bylo zvýšení trestu na 14 let, což vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu de facto znamenalo doživotí. K výkonu trestu byl umístěn do věznice na Mírově a kvůli špatnému zdraví poté i ve vo-

jenské nemocnici Hradisko v Olomouci. Odtud se mu během srpna 1950 podařilo s pomocí přátel a rodiny uprchnout a dostal se do zahraničí. *Byl jsem na pokoji ještě se čtyřmi pacienty. Brzy jsem si je svou otevřeností získal. Musel jsem riskovat, bez jejich*

Nelituj oběti

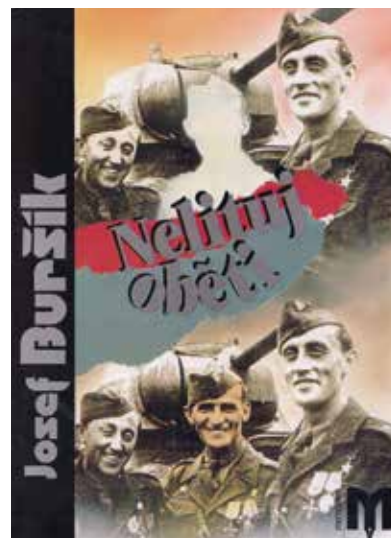
V roce 1992 vydalo nakladatelství Naše vojsko memoáry Josefa Buršíka pod názvem *Nelituj oběti*. Jde o vůbec první publikaci věnující se tématu československé zahraniční armády v Sovětském svazu vydanou po návratu k demokracii v roce 1989. Předmluvu ke knize obstaral Pravomil Raichl^a, Buršíkův spolubojovník, který se rovněž jakožto komunistickým režimem pronásledovaná osoba rozhodl žít v zahraničí. Raichl se na několika stránkách vrací do léta 1942 a připomíná společný výcvik československých jednotek v Buzuluku, zmiňuje Buršíkovy vlastnosti i fakt, že se spolu mohli potkat až po čtyřiceti letech, v roce 1990.

Následuje krátký úvod z pera Josefa Buršíka: *Přiznávám se, jsem rád a nesmírně mě těší, že jsem se mohl po listopadu 1989 vrátit do vlasti důstojným způsobem; na území, se kterým mě tak těsně spojují osudy mých předků. [...] Dostalo se mi té cti, že jsem měl možnost za tuto zemi v druhé světové válce bojovat se zbraní v ruce. [...] S hořkostí se pak vzpomíná na „odměnu“, kterou jsem za to později od nastupující komunistické totality dostal. [...] Po šesti letech v československých vojenských jednotkách na Východě, po třech poválečných letech ve vlasti a po čtyřiceti dvou letech v exilu na Západě jsem šťasten, že jsem opět ve svobodném Československu. Že jsem doma...^b*

Memoáry zmiňující dětství, odchod do zahraničí i pobyt a službu v Sovětském svazu jsou pro čtenáře unikátním svědectvím událostí souvisejících s tzv. Oranskou skupinou.^c Jádro knihy pak tvoří Buršíkovy vzpomínky na válečné operace, kriticky se vyjadřuje k bojům u Sokolova i na Dukle a zejména k některým spolubojovníkům. *Rád bych se ještě vrátil k [...] rotnému Marešovi^d, pozdějšímu spisovateli. Ještě za války spolu s Bedřichem Reicinem napsali knihu Sokolovo.^e Přestože bojové situace prožívali na frontě spolu s ostatními, podali čtenáři o tom, co se za války odehrávalo, nepravdivý výklad. Od první stránky je použit výrazně tendenční, sovětský výklad, navíc jako jediný možný výklad všech válečných událostí. Tu knížku psali s plným vědomím toho, komu a jaké věci slouží.^f Zmiňovaná kniha Sokolovo se skutečně po roce 1945 stala základním kamenem pro všechna další díla^g věnovaná bojům u Sokolovo. Vyšla v desetitisícových nákladech. Pomocí ní vytvořili Mareš s Reicinem komunistický kult, který přetrvál po celé 20. století a u některých lidí trvá dodnes.*

Sokolovo i Duklu dokonce Buršík jako vůbec první účastník bojů oficiálně prohlásil za tragédii, což by před rokem 1989 bylo naprosto nemyslitelné. *Těžko se tedy při vzpomínce na onu řadu akcí, později shrnutou pod jménem Dukla, může mluvit o vítězně – a rozhodně již ne slavně bitvě. Byla to podobně jako Sokolovo akce tragická, vedená jednotkami nedostatečně vycvičenými, ale především nevyzbrojenými a neúplnými. Tím více během boje vynikla udatnost, odhodlanost a hrdinství jednotlivců.^h*

Závěrečných dvacet stránek knihy je věnováno poválečnému osudu Josefa Buršíka.

- a Pravomil Raichl (1921–2002) byl za pokus o překročení státní hranice se Sovětským svazem v roce 1939 odsouzen na tři roky do Gulagu. Po propuštění odjel do Buzuluku, kde 8. února 1942 vstoupil do vznikající čs. jednotky. Kvůli zranění se nezúčastnil bitvy u Sokolova, prošel ale všemi ostatními boji od Kyjeva až do Prahy. Již před únorem 1948 se zapojil do protikomunistického odboje, byl však zatčen a odsouzen k trestu smrti, který byl později změněn na doživotí. V roce 1952 uprchl z věznice v Leopoldově do západního Německa, odkud se později dostal do USA. Žil v Oregonu a teprve po roce 1989 se znovu vrátil do Česka. Více k jeho osobě viz ČVANČARA, Jaroslav: *Pravomil Raichl. Život na hranici smrti*. Toužimský & Moravec – ÚSTR, Praha 2018.
- b BURŠÍK, Josef: *Nelituj oběti*, s. 9–10.
- c Oranská, někdy také Východní skupina čs. armády v zahraničí je označení pro skupinu osob, která přešla po okupaci Polska do sovětské internace, odkud byla její část poslána na Střední východ a část se stala základem čs. jednotek v SSSR.
- d Jan Mareš (1914–1986) se v hodnosti četaře a ve funkci zástupce velitele 2. čety 1. čs. samostatného polního praporu zúčastnil bojů u Sokolova, později se stal osvětovým důstojníkem a redaktorem časopisu *Naše vojsko* v SSSR. Do roku 1947 důstojník z povolání, poté se živil jako spisovatel. Nejvíce se proslavil jako autor pochodu *Směr Praha* a knihy *Práce*. Viz *Vojenský historický archiv Bratislava*, f. Kmenové listy, Mareš Jan, nar. 1914.
- e REICIN, Bedřich – MAREŠ, Jan: *Sokolovo*. Svoboda, Praha 1945.
- f BURŠÍK, Josef: *Nelituj oběti*, s. 45–46.
- g Např. SVOBODA, Ludvík: *Z Buzuluku do Prahy*. Naše vojsko, Praha 1960 či *Vojenské dějiny Československa. Díl IV. Naše vojsko*, Praha 1988.
- h BURŠÍK, Josef: *Nelituj oběti*, s. 73.

tichého souhlasu nemohl mít můj pokus o útek úspěch. Pokoj se navečer zamykal, ale získal jsem rezervní klíč. Jednou mě navštívila manželka Naďa. [...] Jak později vyprávěla, zhržila se toho, jak jsem vypadal. Byl jsem přepadlý, nervově vyčerpaný, tuberkulóza se projevovala stále zřetelněji.

V původním plánu bylo, že pro mě přijede sanitka, [...] tahle varianta nevyšla, ale manželka zajistila náhradu – motocykl. Čekalo se jen na příhodnou chvíli. Doktor Vladimír Bor, který byl také do celé akce zasvěcený, mi dával injekce, po kterých se dostavila horečka. Vypadal jsem doslova na umřelí, a tak ani doktor nemusel po nemocnici rozšiřovat zvěsti, že jsem „v posledním tažení“. [...]

Hned po pravidelné kontrole jsem potichu vylezl z postele, kterou jsem upravil tak, aby vypadala jako když na ní stále někdo leží. [...] Náhradním klíčem jsem si neslyšeně otevřel, opatrně se rozhlédl chodbou. Čekala mě cesta, kterou jsem si mnohokrát do detailu prošel.⁹

Na Buršíka již před nemocnicí čekal připravený motocykl s řidičem Vágnerem, který jej měl dovézt do Prahy. Při cestě se ale objevily technické problémy, kvůli kterým bylo riskantní v cestě na motocyklu pokračovat, a proto závěrečný úsek z Pardubic do hlavního města absolvoval Buršík vlakem. Setkal se s manželkou a v prostoru Klenčí pod Čerchovem za pomoci dvou průvodců přešli hranici do západního Německa.

V Bavorsku se Buršík setkal s dalším československým válečným hrdinou, Antonínem Bartošem, velitelem výsadku Clay a poválečným poslancem za národně socialistickou stranu. Okamžitě se podrobil léčbě, několikrát jej operoval významný, ale bohužel zapomenutý profesor MUDr. Bohdan Heyduk¹¹, který rovněž odešel v roce 1950 do emigrace. Nebýt včasných operací, při kterých přišel o šest obratlů, neměl by Buršík šanci na přežití. Po kompletním vyléčení se přestěhoval do Velké Británie. Tam až do odchodu do důchodu pracoval v projektové kanceláři. Těžce nesl i okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Na protest vrátil na sovětské velvyslanectví v Londýně všechny své sovětské řády a medaile.

Při útěku z Československa museli manželé Buršíkovi doma zanechat své dvě malé dcerky. Zbytek rodiny pak byl pronásledován, starší dcera měla dokonce problémy se zaměstnáním a získala pouze podřadnou pozici. Obě děti se staly předmětem vydírání a až v roce 1963 se mohly po třinácti letech (!), díky iniciativě britského ministerstva vnitra, shledat se svými rodiči.

Až teprve sametová revoluce a konec komunismu v Československu umožnily Josefu Buršíkovi navštívit rodnou zemi. Dočkal se plné rehabilitace a povýšení do hodnosti generálmajora, Českou republiku pravidelně navštěvoval až do své smrti. V roce 2005 mu byl in memoriam udělen Řád

Bílého lva. Hrdina boje proti nacismu a komunismu genmjr. Josef Buršík zemřel 30. června 2002 v Northamptonu. Pohřben byl na československém oddělení vojenského hřbitova Brookwood nedaleko Londýna.

Antonín Sochor – záhadná smrt

Když si v říjnu 1948 major Antonín Sochor přebíral nejvyšší československé vyznamenání – Československý vojenský řád Bílého lva „Za vítězství“ – hvězda I. stupně, netušil, že mu zbývají necelé dva roky života, který skončí za velmi nejasných okolností ve vojenském prostoru Ralsko. Nehoda¹² tohoto hrdiny od Sokolova, Kyjeva i Dukly, některými označována jako vražda, v srpnu 1950 vyvolala v dalších Sochorových spoluobojnících strach a nejistotu.

Antonín Sochor se narodil v roce 1914 v německém Lohbergu, kde jeho otec pracoval na šachtě. Vyrůstal v severočeském Duchcově, kde vychodil obecnou i měšťanskou školu. Ve studiu dále pokračoval na obchodní akademii v Teplicích, ale z existenčních důvodů školu nedokončil. Vojenskou prezenční službu nastoupil v říjnu 1936 u pěšího pluku 17 v Trenčíně.¹³ Absolvoval poddůstojnickou školu i plynový kurz a po dvou letech základní služby se rozhodl zůstat v armádě jako dělesloužící poddůstojník.

Po vyhlášení samostatného Slovenského státu byla naprostá většina příslušníků československé armády

9 ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti (310), sign. 310-93-9, výpověď J. Buršíka, nedatováno.

10 BURŠÍK, Josef: *Nelítuj oběti*, s. 107.

11 Bohdan Heyduk (1900–1967), někdy uváděn též jako Hejduk, vystudoval Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity (LF MU) v Brně. Během druhé světové války vstoupil do čs. zahraniční armády a působil jako vojenský chirurg u čs. vojska ve Francii. Po evakuaci do Velké Británie byl na základě domluvy s exilovou vládou převelen do americké armády v hodnosti majora. V rámci 55. americké vojenské nemocnice (55th US Army General Hospital) odjel v červnu 1944 na frontu do Normandie. Demobilizoval v roce 1946. Vrátil se do Brna, kde se stal vrchním zemským zdravotním radou a získal profesorský titul na LF MU. Od února 1948 byl sledován komunistickou Státní bezpečností, rozhodl se proto emigrovat. Dostal se do západního Německa, kde obdržel nabídku stát se chirurgem v etiopském hlavním městě Addis Abeba. Tam se za pět let vypracoval v uznávaného odborníka a osobního lékaře etiopského císaře. V roce 1959 se přestěhoval do USA, kde vedl coby vedoucí chirurg Memorial Hospital v Muensteru ve státě Texas. Viz BEDNAŘÍK, M.: *Profesor MUDr. Bohdan Heyduk*. *Universitas*, 2010, roč. 43, č. 3, s. 56–58.

12 Archivní prameny jasně potvrzují nehodu A. Sochora. Viz níže.

13 Tedy ke stejné jednotce, u níž o dva roky dříve nastoupil vojenskou prezenční službu Otakar Jaroš.

Antonín Sochor na snímku z roku 1944 a fotografie zachycující automobilovou nehodu, při které byl smrtelně raněn

Foto: archiv autora, VÚA - VHA

české národnosti nacházejících se na jeho území odeslána zpět do českých zemí. Sochor se vrátil do Duchcova. V březnu 1939 byl na příkaz duchcovského starosty zatčen Gestapem a následně poslán do pracovního tábora v Sansdorfu u Lipska. Pod záminkou dobrovolného vstupu do Wehrmachtu se mu podařilo vrátit se domů a v červenci 1939 utekl do Polska. Tam se přihlásil do čs. legionu a v rámci Východní skupiny čs. armády v zahraničí přešel do sovětské internace. V SSSR byl ponechán jako instruktor pro budoucí čs. jednotku.

V Buzuluku byl Sochor odveden 8. února 1942 a jmenován velitelem výcvikové čety. Svými nadřízenými byl tehdy charakterizován jako *inteligentní, skromný, přímé povahy, velmi dobrých morálních hodnot, velmi iniciativní, důsledný, samostatný, energický, tělesně zdatný, vytrvalý, vliv na podřízené velmi dobrý*.¹⁴ V říjnu 1942 převzal funkci velitele samopalné čety a na jaře následujícího roku se

poprvé vyznamenal v bojích u Sokolova. Byl zraněn (prostřelená ruka) a evakuován do nemocnice v Charukově, odkud se mu z německého obklíčení podařilo uprchnout. Za to byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a také jedním z nejvyšších sovětských vyznamenání – Řádem rudého praporu.

Při rozšíření 1. čs. samostatného polního praporu na 1. čs. samostatnou brigádu se stal velitelem roty samopalníků tankového praporu. Nejvíce se vyznamenal při osvobozovacích bojích o hlavní ukrajinské město Kyjev, když za podpory tanků Čechoslováci obsadili závod Bolševik, jako první pronikli do prostoru nádraží Kyjev I a dosáhli s Buršíkovými a Tesaříkovými tanky břehů Dněpru.

V dubnu 1944 během další reorganizace a rozšíření jednotky na 1. čs. armádní sbor byl Sochor ustanoven velitelem motorizovaného praporu samopalníků tankového pluku a později i tankové brigády. Prošel krvavými boji

na Dukle, kde byl 14. září 1944 při útoku na kótu 534 těžce zraněn. Podrobil se několikaměsíčnímu léčení a teprve v lednu 1945 se po plném uzdravení stal příslušníkem štábní roty 1. čs. armádního sboru. Od února téhož roku pak působil ve škole pro důstojníky v záloze a od dubna 1945 zastával funkci velitele štábní roty při ministerstvu národní obrany v Košicích.

Ve vojenské kariéře pokračoval i po druhé světové válce. Absolvoval Vysokou školu válečnou v Praze a poté se významně podílel na „operaci DI“ (Důvěrné Izrael), tedy na pomoci židovskému státu. Byl pověřen výcvikem židovských dobrovolných jednotek Hagana, ze kterých sestavil židovskou brigádu.¹⁵ Osobně se přímo v Izraeli angažoval jako poradce operační správy izraelské armády. Poté, co ochladly vztahy mezi komunistickým Československem a Izraelem, byl stažen domů a v září 1949 jmenován profesorem na pěchotním učilišti v Milovicích.

14 VÚA - VHA, f. Sběrka kvalifikačních listin, Sochor Antonín, nar. 1914.

15 V brigádě Hagana se cvičilo mnoho válečných veteránů ze západní i východní fronty. Mezi nimi bylo např. 13 vojáků, kteří se zúčastnili všech bojů čs. vojenské jednotky v SSSR od Sokolova až do Prahy. Viz KLÚC, Jiří: *Sokolovo. Ve stínu propagandy*. Svět křídél, Cheb 2016, s. 155.

Tehdy se dostal do hledáčku vojenské kontrarozvědky, jeho blízký přítel Josef Buršík již byl ve vězení a sám Sochor se ocitl v nelibosti jedné z nejlivnějších osob v čs. armádě – Bedřicha Reicina.¹⁶ Věděl toho hodně o jeho působení v čs. vojenské jednotce v SSSR i o možných kontaktech s NKVD. A pravděpodobně mnohem více, než se tehdejšímu režimu líbilo. Podle nepotvrzených informací od jeho manželky byl československý hrdina několikrát cílem neúspěšných atentátů. Jeden se stal při návratu z Izraele, kdy byl letoun se Sochořem na palubě napaden a musel nouzově přistát na Maltě, dvakrát se vrátil ze služební cesty s prostřelenou karoserií automobilu.¹⁷

Život Antonína Sochora nakonec ukončila nehoda, která se stala 15. srpna 1950 v 19.15 hod. ve Vojenském výcvikovém táboře Mimoň na křižovatce cest Hamry-Svébořice-Olšina. Střetu osobního vozu Škoda Tudor 1102 s nákladním automobilem Morris Commercial s vojáky výsadkového učiliště podle vyšetřování nebylo možné zabránit a je skutečně možné jej nazývat pouze autonehodou.¹⁸ Kromě pplk. Sochora vzl tudor s řidičem svob. Stanislavem Hlaváčkem¹⁹ ještě druhého důstojníka kpt.

Sochorova busta v Aleji hrdinů v Dukelském průsmyku Foto: autor

Petra Hujvana. Zatímco řidič vyvázl z nehody bez újmy, Hujvana i Sochor byli těžce zraněni.²⁰

Ihned po nehodě byl Antonín Sochor ošetřen na ošetřovně výsadkového učiliště a poté převezen do nejbližší civilní nemocnice v Jablonném v Podještědí. Tam krátce po jedné hodině ranní 16. srpna 1950 svým zraněním podlehl.²¹

Rodina i jeho někteří spolubojovníci dodnes o obyčejné autonehodě pochybují, naopak jsou přesvědčeni o plánované vraždě. Argumentují zejména předchozími pokusy o atentát či tím, že Reicin údajně nesouhlasil s vysláním odborné pomoci (nitrolebeční krvácení mohl zastavit pouze specializovaný lékař). Hlavní štáb se o nehodě dozvěděl dálkopisem²² ve 22.40 a až další den v 1.08 ráno byl vyžádán neurochirurg, protože převoz Sochora nebyl kvůli rozsahu zranění možný.²³

O vraždě byl kromě syna přesvědčen i Sochorův kamarád Richard Tesařík²⁴ či jeho další spolubojovník od Buzuluku Oldřich Kvapil: *To víš, nevěděli, co s ním, překázal jim, tak se ho zbavili. Takový člověk, který psal dějiny Československé armády, strkali s ním sem a tam, k ničemu jej nepustili, až takhle zahynul. Měl jsem tam sedět s ním a mohli nás mít oba z krku.*²⁵

Zavraždili ho. Nejenom kvůli Haganě, ale i proto, že se nikdy netajil kritikou lidí, kteří patřili za války k rudým extremistům. Ti například už v Buzuluku chtěli, aby byli velitelé voleni a i v četách působili politrucci. No a tihle rudí extremisté, k nimž patřil i Bedřich Reicin, se po roce 1948 ocitli na nejvyšších armádních postech. Sochorovi nemohli

16 Bedřich Reicin (1911–1952), původním jménem Friedrich Reinzinger. Narodil se v Přerově, studoval reálné gymnázium a německou obchodní školu v Plzni. Po vyloučení ze školy z politických důvodů se začal významněji angažovat v Komsomolu (Komunistický svaz mládeže) a později i v KSČ. Ve třicátých letech byl několikrát stíhán policií. V roce 1940 se složitou cestou dostal do Sovětského svazu, kde o dva roky později vstoupil v Buzuluku do čs. jednotky. Zastával funkce od osvětového důstojníka 1. čs. samostatného praporu až po přednostu oddělení osvětové a mravní výchovy 1. čs. armádního sboru. V lednu 1945 se stal přednostou OBZ, v jehož čele působil až do jeho zrušení v dubnu 1946. Posléze se stal přednostou nově utvořeného 5. oddělení (obránného zpravodajství) Hlavního štábu a po únoru 1948 i náměstkem ministra národní obrany pro věci osobní. O rok později byl povýšen do hodnosti brigádního generála. Byl popraven v rámci procesu s Rudolfem Slánským. Viz VÚA – VHA, f. Vojenské osobní spisy, Reicin Bedřich, nar. 1911.

17 AA, rozhovor autora se synem Ludvíkem Sochořem dne 6. 11. 2013. Kým a proč bylo letadlo napadeno, se neví, totéž platí i pro střelbu.

18 VÚA – VHA, f. 1536, k. 9, čj. 3117, Autonehody vojenských motorových vozidel, zápis o autonehodě z 15. 8. 1950.

19 Hlaváček byl osobním řidičem pplk. Sochora od června 1950. Podle své výpovědi viděl vůz Morris až ve vzdálenosti 10 m a prudkým brzděním dostal tudor smyk, čímž se vytočil příčně přes vozovku a narazil do nákladního vozu bočně. Podle svědectví Sochorova spolubojovníka O. Kvapila měl být odsouzen k dlouholetému nepodmíněnému trestu, později ale měl obdržet od neznámé osoby velký obnos peněz a zmizet. Tyto údaje se ale v ABS nepodařilo potvrdit.

20 Sochor utrpěl otevřenou frakturu lebky, Hujvan své zranění přežil.

21 VÚA – VHA, f. 1535, k. 9, čj. 3217, Autonehody vojenských motorových vozidel, zápis o autonehodě z 15. 8. 1950.

22 Archivní dokumenty např. neuvádějí, zda byl o celé situaci Reicin informován, či nikoliv. Viz tamtéž.

23 Tamtéž.

24 Tesařík o vraždě veřejně mluvil a dával ji do souvislostí s předchozím Sochorovým působením v akci „Důvěrné Izrael“. Viz VÚA – VHA, f. Vojenské osobní spisy, Tesařík Richard, nar. 1915, Hlášení informátora „MI“ z 20. 8. 1950.

25 Tamtéž.

zapomenout, že jim připomínal minulost.²⁶

Smrt Antonína Sochora tak pravděpodobně byla obyčejnou automobilovou nehodou. Navždy ji ale budou provázet kontroverze, které se ve společnosti objevují podobně jako v případech úmrtí poválečného ministra zahraničí Jana Masaryka.

Richard Tesařík – vězení

Za mřížemi se mezi lety 1953 a 1954 nakonec ocitl i poslední z této trojice hrdinů 1. čs. samostatné brigády z bojů o Kyjev, Richard Tesařík. Stal se obětí politické perzekuce, za kterou s největší pravděpodobností stál Alexej Čepička²⁷, ministr národní obrany a zeť prezidenta Klementa Gottwalda, s nímž veterán východní fronty vedl osobní spory. Perzekuce Richarda Tesaříka ale velmi úzce souvisela i s osobou bývalého spolubojovníka ze zahraniční armády, zmíněného Bedřicha Reicina. Ten v době pobytu v Sovětském svazu sice vystupoval proti Tesaříkovi a označoval ho za „protisovětského živla“²⁸, postupem válečných operací však vedení ilegální komunistické buňky v rámci armádního sboru změnilo názor, a Tesařík se tak mohl těšit Reicinově přízni.

Richard Tesařík se narodil 3. prosince 1915 v Praze na Vinohradech. Jeho matka vystupovala v Divadle na Vinohradech jako subreta, otec pracoval jako obchodní příručí. V roce 1921 se rodina přestěhovala do Příbrami, kde Richard vystudoval

Richard Tesařík stojící před lehkým tankem T-70

Foto: VÚA - VHA

kromě obecné školy dvouletou obchodní pokračovací školu. Vzdělání si pak ještě rozšířil aranžérskou školou v Praze a jako aranžér pracoval v několika obchodních firmách po celých Čechách.

Vojenskou prezenční službu nastoupil v říjnu 1937 k pěšímu pluku 38 v Berouně. Absolvoval poddůstojnickou školu v Kladně a v dubnu 1938 byl po návratu do Berouna povýšen na svobodníka. Během mobilizace velel družstvu strážního praporu v Žatci-Postoloprtech. Po jejím skončení se vrátil do domovské posádky a v lednu 1939 odjel s celým pěším plukem 38 jako posila na Podkarpatskou Rus, kde se dobrovolně přihlásil do boje s maďarskými jednotkami. V dubnu

1939 byl Richard Tesařík propuštěn z armády a vrátil se do Pardubic, kde se věnoval původnímu povolání. Dne 13. srpna 1939 překročil hranice do Polska a jako jeden z mála příslušníků čs. legionu se krátce po vypuknutí druhé světové války v polovině září 1939 podílel na odražení náletu německých bombardérů u Tarnopolu.

Po porážce Polska pobýval s tzv. Kvasilovskou skupinou²⁹ na Volyni a v březnu 1940 se vrátil k bývalému legionu, nyní Východní skupině čs. armády v zahraničí. V Sovětském svazu s ní zůstal jako instruktor budoucí čs. armády. V Buzuluku zastával funkci výkonného rotmistra 2. roty, v březnu 1942 byl povýšen na rotného a po absolvování důstojnic-

²⁶ AA, Vzpomínky Oldřicha Kvapila a Marie Kvapilové, nedatováno, s. 13.

²⁷ Alexej Čepička (1910–1990) zastával funkci ministra národní obrany v letech 1950–1956. Během této doby se vypracoval až na druhého nejmocnějšího muže ve státě. Nechal sledovat na tři desítky generálů a na vysoké armádní funkce dosadil spolehlivé komunisty. Podílel se rovněž na strukturálních změnách, které zásadním způsobem změnil čs. armádu – došlo mj. k redислоkaci vojenských útvarů směrem k západním hranicím státu. Změnila se i struktura ministerstva národní obrany a hlavního štábu, pozval do armády větší počet sovětských poradců, kteří dohlíželi nad výše uvedenými změnami. Také v oblasti výzbroje a výstroje došlo za Čepičkova vládnutí k zásadním změnám. Armáda získala moderní a nové typy zbraní, průmysl začal licenčně vyrábět tankovou i obrněnou techniku. Po Gottwaldově smrti zaznamenala jeho kariéra strmý pád a dožil zcela zapomenut.

²⁸ NA, f. Václav Kopecký, sign. 14/246, Dopis Jaroslava Procházky Klementu Gottwaldovi do Moskvy z 19. 1. 1942.

²⁹ Kvasilovská skupina je označení pro skupinu československých občanů, kteří se od září 1939 organizovali na území Volyně. Jednalo se především o bývalé příslušníky české a slovenské legie v Polsku, kteří se kvůli vývoji válečného konfliktu nespojili s hlavním proudem čs. jednotek. Počet skupiny postupně vzrostl až na 150–170 osob, její součástí byly i ženy a děti. Velitelem skupiny se stal

Richard Tesařík (druhý zprava) při setkání s prezidentem Edvardem Benešem, květen 1945

Foto: archiv autora

ké školy ustanoven velitelem čety 2. roty. V listopadu 1942 získal hodnost rotmistra a na konci ledna 1943 odjel na frontu.

Při střetnutí s Němci u Sokolova utrpěl lehká zranění a za projevené hrdinství obdržel Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudé hvězdy. Později při reorganizaci praporu na 1. čs. samostatnou brigádu absolvoval s výtečným prospěchem tankové učiliště v Tambově. Krátce sloužil jako náčelník štábu tankového praporu brigády a počátkem srpna 1943 se stal velitelem roty lehkých tanků T-70M.

Během osvobození Kyjeva 5. listopadu 1943 postupovaly Tesaříkovy tanky k zoologické zahradě a filmovým ateliérům. Následující den dosáhla jeho rota deseti tanků jako první břehů Dněpru. Richard Tesařík jako jeden ze tří příslušníků brigády získal za boj o Kyjev titul Hrdina Sovětského svazu. Později se

již jako velitel 3. tankového praporu zúčastnil těžkých bojů na Dukle. Dne 22. září 1944 během útoku na Hyrowu horu zasáhla jeho stroj pancéřová pěst, Tesařík s velkým štěstím z hořícího tanku vyskočil, nicméně přišel o levé oko a svým vzhledem pak začal kvůli pásce připomínat Jana Žižku. Po vyléčení se znovu zapojil do bojů v oblasti Dukelského průsmyku. Koncem března 1945 byl jmenován velitelem čestné stráže prezidenta republiky Edvarda Beneše v Košicích a v armádě zůstal jako důstojník z povolání i po válce.

První náznaky jeho problémů s vedením armády a potažmo s Reicinem se začaly objevovat již na podzim 1945, kdy byl vyslán do akademie tankových a mechanizovaných vojsk v Moskvě. Problémy s chováním, kdy údajně vystupoval nevhodně vůči sovětským poradcům a nadřízeným, vyústily v požadavek, aby byl z aka-

demie odvolán. K tomu nakonec díky zásahu československých velitelů a sovětského vojenského přidělence v Praze nedošlo, a tak mohl studium dokončit a v roce 1949 se vrátil domů. Politická situace se však mezitím zásadně změnila, moc včetně armády držela ve svých rukou komunistická strana a navíc se naplno rozběhlo pronásledování hrdinů západního odboje.

Tesařík od července 1949 zastával funkci profesora na katedře tankového vojska Vysokého vojenského učiliště v Praze, tj. bývalé Vysoké školy válečné. Ihned po návratu ze SSSR budil zájem obranného zpravodajství, které se intenzivně začalo zajímat o jeho vojenskou kariéru i osobní život. V dubnu 1950 byl jmenován novým ministrem národní obrany Alexej Čepička, s nímž měl Tesařík brzy spory. Čepička totiž nebyl voják ani se nezúčastnil zahraničního odboje, a jeho osobu tak váleční hrdinové nepřijímali s respektem.

V prosinci 1950 převzal pplk. Tesařík post náčelníka štábu Velitelství tankového a mechanizovaného vojska MNO. O několik týdnů později začalo zatýkání mezi funkcionáři KSČ, v únoru 1951 byli kvůli sporům s ministrem Čepičkou zatčeni Bedřich Reicin a Artur Vrba, rovněž Tesaříkův známý z Buzuluk. Během výslechů proto pochopitelně mnohokrát zaznělo i Tesaříkovo jméno a v důsledku toho byl sledován obranným zpravodajstvím i vojenskou kontrarozvědkou. Informátoři a důvěrníci odposlouchávali jeho rozhovory s nadřízenými a dodávali na velitelství kontrarozvědky zprávy a posudky ze všech oblastí, od údajného zanedbávání výchovy dětí až po problematický vztah k politické práci.³⁰ Kontrarozvědka se za každou cenu snažila najít informace dokazující jeho protistátní činnost. Mohla

poručík Bohumil Nekvasil, pozdější příslušník čs. vojenských jednotek na Středním východě. Po sloučení s východní skupinou čs. armády byli příslušníci Kvasilovské skupiny organizováni v tzv. Kvasilovské rotě, později 4. rotě. Viz *VÚA - VHA*, f. Polský legion, inv. č. 11-13, sign. 4/3 a 6.

30 *VÚA - VHA*, f. Eduard Bejček - nezpracováno, k. 3. Rukopis životopisu R. Tesaříka, nestránkováno.

proti němu ale použit jen zálibu v pití alkoholu, negativní názory a časté styky s cizími ženami.³¹

Plk. Tesařík je vcelku spolehlivý důstojník, má dobrý poměr k lidově dem. zřízení i k SSSR. Znalosti Marx leninismu má dobré. K plnění politických úkolů přistupuje s lehkostí, až někdy vyzní v plochost a povrchnost, mnohdy působí dojmem improvizace. Je hrdý až domýšlivý na své vyznamenání i školení, má sklony k podceňování druhých, je málo sebekritický. Trpí na ženskou společnost, dvoří se ženám a lichoťi mu jejich přítomnost. Politickou vyspělost vzhledem k charakterovým nedostatkům je nutno hodnotiti jako nízkou. Jinak schopný, náročný důstojník s bojovými zkušenostmi a se značnými teoretickými vědomostmi v operačně taktických věcech, v bojové přípravě i ve znalostech tankového materiálu. Jeho nedostatkem je, že někdy činí závěry povrchně, snadno se rozčílí a pak vydává málo uvážené rozkazy. Má sklon k podceňování podřízených a nerad připouští jejich názory, je značně ctižádostivý, strohé povýšenec-kého vystupování, samolibý a velmi ješitný, uvedl v kádrovém hodnocení Tesaříkův nadřízený a spolubojovník z tankové brigády Vladimír Janko.³²

Velení čs. armády se rozhodlo Tesaříka na podzim 1952 přesunout do slovenského Trenčína, kde by byl daleko od rodiny a více odříznut od dění v Praze. Získal tam funkci náčelníka štábu tankového a mechanizovaného vojska na velitelství 2. vojenského okruhu. Odjel jsem do Trenčína a s hrůzou jsem zjistil, že jsem neustále sledován příslušníky vojenské kontrarozvědky na každém kroku jako nějaký vrah a špion.³³ Paradoxem zůstává, že hlavním důvěrníkem kontrarozvědky byl Tesaříkův spolubojovník ze Sovětského svazu, plukovník František Bedřich.³⁴ Ten později sehrál hlavní úlohu v jeho zatčení.

Richardu Tesaříkovi se staly osudnými dvě události. K první došlo začátkem února 1953, kdy jel spolu s plk. Bedřichem služebním vozem, řízeným svobodníkem Bohumírem Skokem z Prahy do Trenčína. V Kolíně pozval plukovník Bedřich obviněného do svého bytu na oběd, kde oba vypili několik stopek slivovice. Asi za hodinu nastoupili další cestu do Trenčína a obviněný se ujal řízení vozu. Před Jihlavou stavili se v hostinci, kde znovu obviněný i plukovník Bedřich vypili každý dvě stopky slivovice. Při další cestě znovu řídil vůz obviněný. Poblíž

křižovatky Líšeň-Slatina srazil vůz, řízený plukovníkem Tesaříkem, do příkopu chodce rotného z povolání Štefana Matase, který utrpěl těžké zranění na zadní části hlavy a zlomeninu levého bérce. Matas byl v důsledku zranění neschopen vojenské služby po dobu 12ti měsíců. Plukovník Bedřich upozorňoval obviněného, že na něco narazili, ten však nic nepozoroval, poznámce plukovníka Bedřicha nevěnoval pozornost a pokračoval v cestě, aniž se přesvědčil, zda skutečně k nehodě došlo.³⁵

Po tomto incidentu zůstával československý hrdina stále na svobodě. Byl však nadále nepřetržitě sledován, protože vzrůstaly obavy z jeho možného útěku do zahraničí, jako v případě Josefa Buršíka.³⁶ Vojenská kontrarozvědka plánovala Tesaříkovo zatčení od srpna 1953.³⁷ V téže době se navíc stal druhý incident, který definitivně zpečetil jeho osud – začátkem června 1953 při služební cestě autem z Prahy do Trenčína ztratil svůj zápisník s poznámkami tajného rázu, charakteru kádrového. Ztrátu nehlásil, až 1. září 1953, když o ztrátě podaly hlášení druhé osoby.³⁸

Na Tesaříka bylo po ztrátě zápisníku podáno trestní oznámení,³⁹ stíhání však bylo zahájeno až delší dobu po

31 ABS, f. Ministerstvo národní bezpečnosti, a. č. 8/9, Z-1480-420, Svodka – plukovník Tesařík z 27. 5. 1952 srov. tamtéž, f. Zvláštní vyšetřovací spisy (ZV), vyšetřovací spis a. č. ZV 124, Výpověď L. Hůlky z 3. 1. 1963.

32 Tamtéž, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV, Zhodnocení R. Tesaříka za dobu od října 1949 do července 1952, vypracovaný generálem Vladimírem Jankem ze srpna 1952.

33 ABS, f. ZV, vyšetřovací spis a. č. ZV 124, Výpověď R. Tesaříka z 8. 1. 1954

34 František Bedřich (1912–1988) ve dvacátých letech odešel s rodiči do Sovětského svazu. Od února 1942 příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR. Bojů o Sokolovo se zúčastnil jako zástupce velitele 2. čtyř minometné rotě. Později velel minometné rotě, koncem války již stál v čele 3. dělostřeleckého oddílu 1. dělostřeleckého pluku. Po osvobození se rozhodl zůstat v armádě, v letech 1946–1948 absolvoval Vysokou školu válečnou v Praze. Krátce působil jako čs. vojenský a letecký přidělenec ve Varšavě, v listopadu 1950 převzal velení 8. mechanizované divize. Později vykonával funkce náčelníka školského oddělení na velitelství 2. vojenského okruhu (VO) v Trenčíně, zástupce velitele 2. VO, od září 1956 do září 1957 náčelníka Pěchotního učiliště v Lipníku nad Bečvou, poté až do října 1964 náčelníka Vojenského (resp. od roku 1961 Vyššího vojenského) učiliště Otakara Jaroše ve Vyškově, v letech 1964–1968 náčelníka Krajské vojenské správy v Ostravě a od července 1968 do listopadu 1969 náčelníka Hlavní politické správy MNO. V letech 1970–1972 zastával post vojenského a leteckého přidělence v Sofii. Koncem června 1972 odešel do zálohy. Dosáhl hodnosti generálporučíka. Byl jedním z komunistických agitátorů v čs. zahraniční armádě v SSSR. VÚA – VHA, f. Vojenské osobní spisy, Bedřich František, nar. 1912.

35 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV, Žaloba v trestní věci proti Richardu Tesaříkovi, plukovníkovi ČSA ze 14. 1. 1954.

36 Tamtéž, Hlášení majora. A. Sofronka z 3. 9. 1953.

37 Tamtéž, Tesařík R., plukovník – návrh na zatčení, Přípis náčelníka HS VKR pplk. Josefa Stavinohy ministru národní obrany č. j. IV/1-53 z 11. 12. 1953

38 Tamtéž.

39 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV, Tesařík Richard, plukovník, trestné oznámení z 30. 9. 1953.

Tesaříkův snímek z vyšetřovací vazby
Foto: ABS

události, a to na základě rozhodnutí politického sekretariátu ÚV KSČ, který vydal souhlas k trestnímu stíhání. Hrdina Sovětského svazu plukovník Tesařík byl zatčen 12. prosince 1953 přibližně v 11.45 hodin před svým domem v Dejvicích a převezen do vyšetřovací vazby v Ruzyni.⁴⁰ Tam a později po převozu na Pankrác v polovině ledna 1954 prošel intenzivními výslechy, při kterých se jej vyšetřovatelé snažili donutit, aby se přiznal k protikomunistické, protisovětské a protistátní činnosti v době války, studia v SSSR a později. Mezi hodnostáři KSČ současně probíhala diskuse o možném odebrání titulu Hrdina Sovětského svazu, k čemuž nakonec nedošlo.

Tesařík byl ve vyšetřovací vazbě i přesto, že vyšetřování od ledna 1954 již neprobíhalo, celkem devět měsíců. Na Pankráci zažil nejhorší chvíle svého života, výslechy jej dovedly na pokraj fyzických i psychických sil. V lékařské zprávě se dokonce uvádělo: *Hraničí s úplným nervovým zhroutením, dech byl alternován, nemocný stěží dokázal mluvit, vyjadřoval naprostý*

Smutný paradox – další hrdinové z Východu ve vězení

Buršík se Sochorem a Tesaříkem zdaleka nebyli jedinými hrdiny východní fronty, kteří se ocitli v komunistickém vězení. Přestože podrobný výzkum na toto téma zatím neproběhl, lze s jistotou jmenovat desítky uvězněných bývalých příslušníků 1. čs. armádního sboru. Jedním z nich byl i Bedřich Reicin, toho ovšem nemůžeme považovat za hrdinu. Zcela jiný je příběh Františka Skokana. Tento bývalý vysoký důstojník čs. zahraniční armády, hrdina bojů u Kyjeva a na Dukle byl po komunistickém převratu zbaven své hodnosti, obviněn z údajné protistátní činnosti a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu smrti. Popraven byl v říjnu 1950 na Pankráci.

Podobně skončil i jeden z prvních československých důstojníků v Buzuluku Jakub Koutný. Veterán první světové války se významně angažoval při vzniku 1. čs. samostatné brigády v SSSR, vyznamenal se u Kyjeva a v armádě sloužil i po roce 1945. Snad kvůli krátké službě v Čs. vojenské misi v SSSR a přátelství s gen. Heliodorem Píkou byl v roce 1949 zatčen a odsouzen na 25 let těžkého žaláře za zločin velezrady. Zemřel v roce 1960 v „nápravně výchovném táboře“ v Leopoldově.

Již zmiňovaný Pravomil Raichl byl Sověty zavřen do Gulagu, díky čemuž mohl později předat gen. Píkovi informace o pobyttech dalších Čechoslováků v sovětských lágrech. V letech 1942–1945 se jako příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR vyznamenal v bojích od Kyjeva až do Prahy. Díky svým zkušenostem s komunisty dobře věděl, co jej čeká. Byl zatčen a ještě v roce 1948 odsouzen k trestu smrti. Ten nakonec nebyl vykonán, a tak si Raichl odpykal „jen“ několik let v různých komunistických věznicích, neboť v lednu 1952 se mu podařilo uprchnout z leopoldovské věznice a dostal se na Západ.

Zapomenutou osobností protikomunistického odboje zůstává Pavel Babec, rodák z Podkarpatské Rusi a hrdina bojů u Sokolova. Společně s Raichlem se zapojil i do odbojové činnosti proti komunistům, v roce 1948 byl zatčen a nezákonně strávil celkem 17 let (!) v komunistických věznicích na Borech a v Leopoldově. Po propuštění se mu podařilo emigrovat do Kanady.

Na 20 let těžkého žaláře byl po válce odsouzen i další z hrdinů východního odboje, Ladislav Bedřich, za text o Gulagu byl zatčen válečný invalida Vladimír Levora, uvěznění byli i další veteráni všech čs. bojů na východní frontě: Arnošt Silbiger, Michal Stepper-Štěpánek či Kurt Markus (všichni židovského původu).

nezájem o své další bytí, jako zbytečnou odmítal jakoukoliv lékařskou pomoc a vyslovil přání, že by raději zemřel. [...] Bylo shledáno, že jmenovaný se nachází v těžkém rozladěném duševním stavu, s naprostým záporným poměrem k okolí a k sobě a že trpí neustálými myšlenkami na sebevraždu.⁴¹ Tvrdé věznění na něm zanechalo daleko větší stopy než krvavé boje o Sokolovo, Kyjev či Dukelský průsmyk.

Hlavní líčení se konalo 18. srpna 1954 u Nejvyššího soudu – vojenského kolegia. Richard Tesařík byl odsouzen k „přiměřenému“ trestu odnětí svobody na jeden rok za údajné ohrožení státního tajemství, ublížení na zdraví z nedbalosti a neposkytnutí

první pomoci. Současně mu byl trest odpuštěn a prominut z důvodu amnestie prezidenta Antonína Zápotockého z května 1953.

Po omilostnění se Tesařík vrátil ke službě v ČSLA. Od listopadu 1954 velel tankové divizi v Milovicích-Mladé, již coby generál zastával funkce zástupce velitele 1. vojenského okruhu a zástupce velitele 4. armády. Krátce opět studoval v Moskvě, ale kvůli incidentům, kterých se dopustil při oficiálních příležitostech i v soukromí pod vlivem alkoholu, musel akademii generálního štábu v únoru 1960 opustit a následně byl koncem listopadu 1960 přeložen do zálohy. Zemřel v roce 1967 na následky infarktu. pd

⁴⁰ Tamtéž, Tesařík Richard, plukovník, HSS, návrh na zatčení z 8. 12. 1953. Srov. tamtéž, Zpráva o provedení zatčení z 12. 12. 1953.

⁴¹ VÚA - VHA, f. E. Bejček - nepracováno, k. 3, Zpráva ošetřujícího lékaře z 25. 5. 1954.